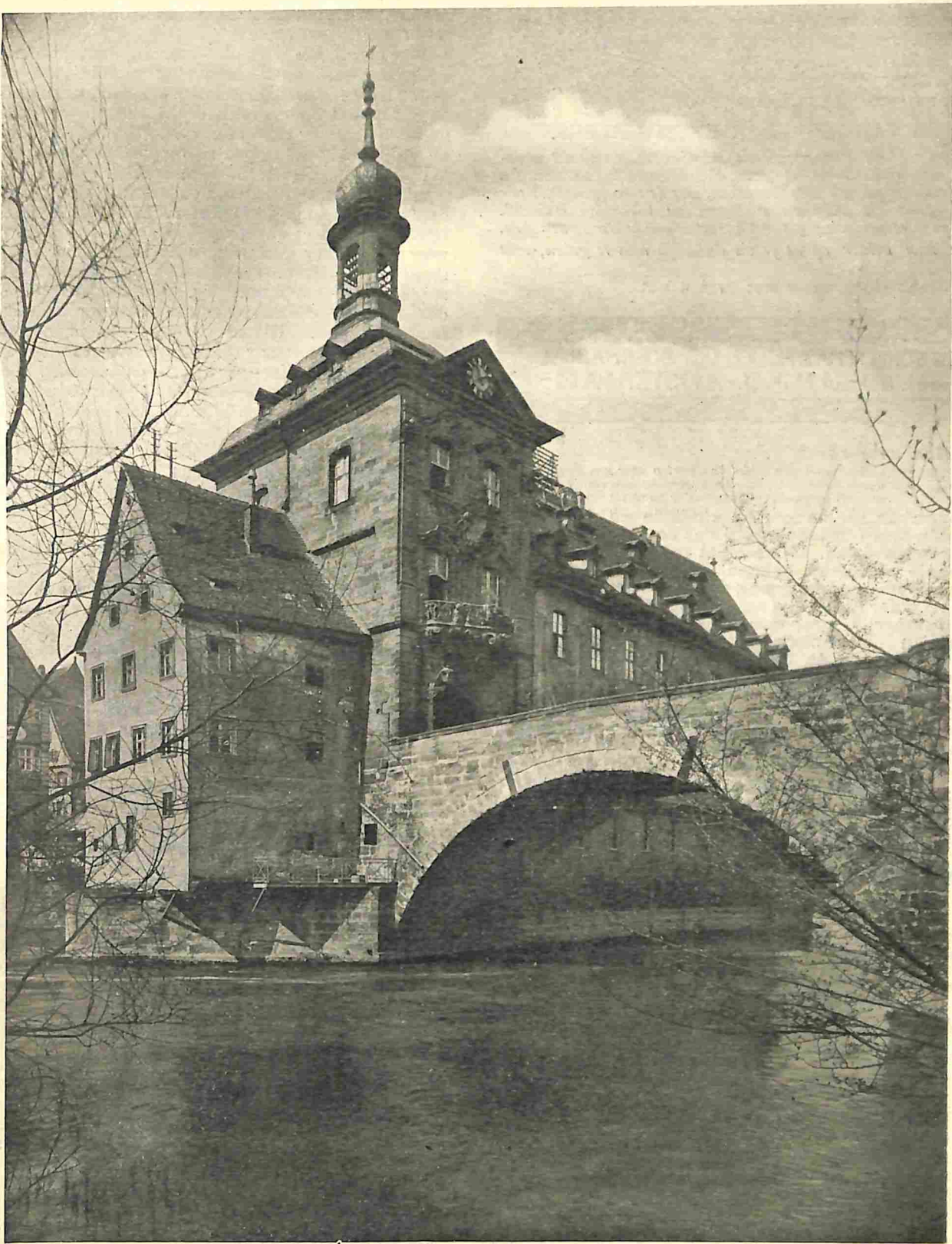

BUITEN

13^E JAARGANG N^O. 16

ZATERDAG 19 APRIL 1919.

HET STADHUIS TE BAMBERG (DE NOORD-BEIERSCHE STAD, WAARHEEN DE BEIERSCHE REGEERING TENGEVOLGE VAN HET UITROEPEN DER RADEN-REPUBLIC IN MÜNCHEN HAAR ZETEL VERPLAATSTE), GEBOUWD 1744—1756. AAN HET GROOTENDEELS STRENGE LIJNEN VERTOONEND GEBOUW VALT VOORAL HET RIJKBEHANDELDE BALKON IN BAROK-STIJL BOVEN DEN DOORGANG OP.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

HET STADHUIS TE BAMBERG (NOORD-BEIEREN), ILL.	BLZ. 181
BROEDERSCHAP (15), DOOR JOHN GALSWORTHY	182
GROOTE STEENEN, DOOR G.	183
HET NEDERLANDSCH OPENLUCHT-MUSEUM, DOOR MR. PIET SMIT, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 184—187
KOETSIER 23, DOOR I. DU VEN	BLZ. 185
NOG IETS OVER HOENSBROEK EN NIJENBURG, GEÏLL. BLZ. 187—191	
DE KUNST VAN KIEVITSEIEREN ZOEKEN, DOOR W. HIEL-KEMA EN A. TERPSTRA	BLZ. 176
DE PELSJAGERS, DOOR HULBERT FOOTNER (32)	191
KATJES VAN DEN GAGEL, ILLUSTRATIE	192

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men geheve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Aan onze abonné's.

Een boek dat vóór den oorlog voor een daalder kon worden verkocht, kan tegenwoordig niet voor het dubbele worden gemaakt. (Westminster Gazette).

Toen in November 1.1. de oorlog eindigde en de wapenstilstand gesloten werd, meenden wij dat de aanmaakkosten van ons blad zouden dalen. Helaas, het tegenovergestelde is het geval. Zoals algemeen bekend is, stegen in de laatste weken de loonen opnieuw, maar ook de prijzen der materialen. Het papier b.v. waarop het blad thans gedrukt wordt, kost per jaargang belangrijker meer dan wij aan abonnementsgeld ontvangen. En toch is dit papier slechts „Ersatz”. Het eigenlijke kunststukpapier, waarop de illustraties zoo mooi uitkomen, is tot heden niet te krijgen. Wij kunnen echter aankondigen dat dit over eenige weken weer in ons bezit kan zijn, maar, de helft duurder dan dit „Ersatz”, dat reeds 5 maal zoo duur is als het kunststukpapier dat wij vóór den oorlog gebruikten!

Wij moeten daarom onzen abonné's vragen ons blad door deze crisis heen te helpen en het goed te keuren, dat wij een crisis-toeslag van 25 pCt. op den abonnementsprijs leggen. Dat is slechts 5 cent per week. Wij zijn daarmee volstrekt niet geheel geholpen, maar hebben ons dan nog heel wat kosten te getroosten om dit mooie blad in het leven te houden, tot de tijden weer eenigszins normaal worden, wat naar wij hopen voor het einde van dit jaar wel het geval zal zijn.

De uitgevers,
SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL.

BROEDERSCHAP

15) DOOR JOHN GALSWORTHY.

Uit het Engelsch vertaald door Leny Grondel—Chotzen.

BIJNA elk jaar, gewoonlijk in Maart, heerschte een zekere opgewondenheid in de gelederen. De heeren bespraken dan onder elkaar waarom er geen Academie voor de Britsche Letterkunde bestond, waarom er geen wettelijke bepalingen werden uitgevaardigd om aan het productievermogen van verschillende auteurs paal en perk te stellen, waarom er geen prijzen werd uitgelooft voor het beste werk van het jaar. Een tijdlang scheen het dan zelfs alsof hun individualisme gevaar liep. Op een goeden morgen stonden evenwel de ramen iets wijder open dan anders, de hoge eischen vlogen er uit en alle leden waren een beetje stil, evenals een man, die eindelijk de mug heeft doorgeslikt, die hem den geheelen nacht heeft gekweld, zich wel verlicht maar toch ook een beetje verlegen gevoelt. Over het algemeen waren het aardige lui, die er alleen een zeker zwak op nahielden. Elk had een roemfabriekje, waarvoor hij elken dag, wanneer de kranten en de post werden binnengebracht, aan het werk ging, ten hoogste verbaasd, dat zijn naam nog niet door het geheele land was verbreid.

Hilary bleef tot half tien in de club, vermeed op een groot debat, dat juist aan den gang werd gemaakt, in te gaan, nam zijn eigen paraplu onder den arm en sloeg den weg naar huis in.

Dit was een rustig uurtje in Piccadilly. Ruim een uur geleden was de vloed naar de schouwburgen opgekomen en nog was

de eb niet ingetreden. De rustige boomen, die zoo vroeg in de lente hun fijne lijnen nog niet hadden verloren, strekten hun takken over den oever van de breede rivier uit, zoet genietend van de stilte na hun wacht over de tragi-comedie, dien dag weer door hun kleinen vriend, den mensch, afgespeeld. De zuchten, die uit hun takken opstegen, leken de uiting van diepzinnige, milde wijsheid. De lucht boven hen leek wel zwart fluweel, waarin dwalende, afzonderlijke vormen verloren gingen, gelijk wilde vogels die in de oneindigheid oplossen of gelijk de zielen van gestorvenen, die een veilige rustplaats aan het moederhart zoeken.

Hilary wandelde voort. Hij hoorde geen zuchten van wijsheid, hij zag geen fluweelige duisternis. Hij was geheel in gedachten verzonken. Het simpele feit, dat hij iemand een groote vreugde had geschonken, volstond om dezen man, die van natuur zoo vriendelijk geaard was, met een warme voldoening te vervullen. Maar, zooals het met nauwkeurige, met zichzelf moeilijk tevredengestelde karakters meer het geval is, dit gevoel had niet lang voortgeduurd. Een desillusie, een onbevredigdheid had het achtergelaten alsof hij zichzelf onverdiend een pluimpje had gegeven.

Terwijl hij zoo voortliep was hij het mikpunt van de oogen der vele vrouwen, die hem vlug voorbijliepen, als zeilende schepen. Het eigenaardige schuwe op zijn gezicht, dat zoo moeilijk en zoo hoogst zelden verdween, trok haar, die aan zoo heel andere gezichten gewend waren, aan. Hoewel hij niet bepaald naar de vrouwen keek, riepen zij op haar beurt de meevoelende, zielijke belangstelling in hem wakker, welke personen, die een wanhopig bestaan leiden, noodzakelijk den ledigen, bespiegelenden geest moeten inboezemen. Een van haar liep uit een zijstraat met opzet rakelings langs hem heen. Hoewel zij grooter was en forscher gebouwd, haar kleur feller en haar haar gefriseerd en zij daarbij een hoed met veeren droeg, geelk zij toch sprekend op het modelletje. Bij haar dezelfde gezichtsvormen, dezelfde breede kaakbeenderen, ook bij haar een weinig openstaande mond. Zij had dezelfde bloemenoogen met de korte, zwarte wimpers. Maar dit alles was vergrofd en aangedikt zooals kunst de levenslijnen vergroft en aandikt. Terwijl ze Hilary recht in het onaangenaam verraste gezicht keek, lachte ze. Hilary kromp ineen onder dien blik en haastte zich voort.

Half elf kwam hij thuis. In de kamer van mijnheer Stone brandde de lamp en als altijd stond het venster wijd open. Wat Hilary echter dadelijk als iets ongewoons opviel, was, dat ook in zijn slaapkamer licht brandde. Op zijn teenen liep hij naar boven.

Door de even openstaande deur zag hij tot zijn verbazing de gestalte van zijn eigen vrouw. Zij leunde achterover in een grooten stoel, liet haar armen op de stoelleuning rusten en hield haar vingertoppen stijf tegen elkaar geklemd. Haar gezicht met het donkere haar, de levendige kleur en de sterke lijnen was beschaduwde. Haar hoofd hield zij een weinig terzijde gewend alsof zij naar iemand luisterde. Het blank van haar hals glansde. Zoals ze daar roerloos in de schaduw zat, geelk zij een vrouw, die naast haar eigen leven staat, het nauwkeurig nagaand, het beoordeelend, er op toeziend zonder er deel aan te nemen. Hilary aarzelde of hij zacht zou heengaan dan wel bij zijn zeldzame bezoekster binnentreden.

„O, ben jij daar?” zei ze.

Zacht naderde Hilary haar. Hoewel zij altijd met haar eigen charme den draak stak, was zijn vrouw toch inderdaad zeer bevallig en aantrekkelijk. Na de negentien jaar, waarin hij elke lijn van haar gezicht en lichaam had leeren kennen, elk geheim van haar karakter, ontweek zij hem nog steeds. Deze aanhoudende ontwijking, die hem in den beginne zoo had aangetrokken, had hem vervolgens geprikkeld en tenslotte de vlam uitgedoofd, die zij eens had ontstoken. Zoo vaak had hij getracht het innerlijk van haar wezen te ontdekken en nooit was hij hierin geslaagd. Waarom was zij zoo gemaakt? Waarom bespote zij steeds zichzelf, hem en alles, wat haar op haar weg tegenkwam? Waarom was zij zoo streng voor haar eigen leven, zoo'n bittere vijandin van haar eigen geluk? Leonardo da Vinci had haar kunnen schilderen, minder zinnelijk en wreed dan de door hem afgebeelde vrouwen, rusteloozer, maar geestelijk en lichamelijk verleidelijk lokkend en bij haar weigering om haar liefde of geestesleven weg te schenken, haar eigen verleiding tartend.

„Ik weet niet, waarom ik hier kwam,” zei ze.

Hilary wist geen beter antwoord dan: „Het spijt me, dat ik vanavond bij het eten niet thuis was.”

„Is de wind gedraaid? Mijn kamer is kil.”

„Ja. 't Is nu Noordoost. Blijf hier.”

Haar hand raakte de zijne aan. Die warme, onrustige aanraking werkte opwindend.

„Het is lief van je, dat je het vraagt, maar we doen wijzer door niet te beginnen, wat we toch niet kunnen volhouden.” „Blijf hier,” herhaalde Hilary en knielde naast haar stoel neer.

Plotseling overlaadde hij haar gezicht en hals met kussen. Hij voelde hoe zij die kussen beantwoordde. Een ondeelbaar oogenblik hielden zij elkaar vast omklemd, maar, alsof beiden het waren overeengekomen, vielen daarop hun armen weer slap neer. Hun oogen blikten dwalend rond als van kinderen, die elkaar op diefstal hebben betrapt, en om hun lippen speelde weer een flauw, heel flauw glimlachje. Het scheen wel alsof die lippen spraken: „Ja, maar we zijn toch geen beesten.”

Hilary stond op en ging op zijn bed zitten. Bianca bleef in den stoel zitten, recht voor zich uit starend, uiterlijk onbewogen, haar hoofd teruggeworpen, haar witte hals glanzend en om haar lippen en in haar oogen die flakkerende glimlach. Geen enkel woord, geen blik werd meer tusschen hen gewisseld.

Toen stond ze op, zonder geluid ging ze aan hem voorbij, de kamer uit.

Hilary had in zijn mond een smaak alsof hij asch proefde. Een zin spraken zijn lippen uit, zooals woorden weleens meer zonder reden over onze lippen gaan: „Het huis der Harmonie.”

Toen ging hij naar haar slaapkamer en luisterde. Geen geluid drong tot hem door. O, als ze maar had gelachen of gehuild! Dat zou beter zijn dan dit kille zwijgen. Hij drukte wanhopig zijn handen tegen zijn ooren en rende de trap af.

HOOFDSTUK XIII.

HET GELUID IN DEN NACHT.

Hij liep zijn studeerkamer voorbij en maakte voor de kamer van mijnheer Stone halt. De gedachte aan dezen ouden man, die steeds druk bezig was en in het wezen van alle zichtbare dingen opging, werkte verfrisschend op hem.

Nog altijd in zijn bruin wollen kleed gestoken, zat mijnheer Stone in de kamer, zijn oogen op iets in den hoek gericht, waar een aangenaam ruikende damp zich verbreedde.

„Doe de deur dicht,” zei hij. „Ik zet chocolade. Wil je een kopje hebben?”

„Stoor ik u?” vroeg Hilary.

Mijnheer Stone keek hem strak aan voordat hij antwoordde: „Als ik werk nadat ik cacao heb gedronken, krijg ik last van mijn lever.”

„Als u het goed vindt, blijf ik dan graag wat bij u.”

„Het is aan de kook,” zei mijnheer Stone. Hij nam het pannetje van het vuur en, zijn magere wangen bollend, blies hij terwijl de stoom zich met zijn kouden baard vermengde, haalde twee kopjes uit de kast, vulde er een van en keek Hilary aan.

„Ik zou je graag drie of vier vellen willen voorlezen, die ik zoo juist heb geschreven. Misschien kun je er een enkel woord aan toevoegen.”

Hij zette het pannetje weer op het fornuis en nam het kopje, dat hij gevuld had, ter hand.

„Ik zal mijn chocolade drinken en het je dan voorlezen.”

Hij ging naar zijn lessenaar en bleef daar staan terwijl hij in zijn kopje blies.

Hilary deed de kraag van zijn jas in de hoogte om zich tegen den nachtwind, die vrijen toegang tot de kamer had, te beschermen en keek daarbij verlangend naar het leeg kopje. Hij was erg hongerig. Plotseling hoorde hij een vreemd geluid: Mijnheer Stone blies op zijn tong. In zijn haast om te lezen had hij een grooten slok van de gloeiende cacao genomen.

„Ik heb mijn tong gebrand,” verklaarde hij.

Haastig ging Hilary naar hem toe. „Is het erg? Probeert u het eens met wat koude melk.”

Mijnheer Stone hief zijn kopje op.

„Er is geen melk meer,” zei hij en dronk opnieuw.

„Wat zou ik er niet voor geven,” dacht Hilary, „als ik zijn eenvoud van geest bezat.”

Hierop klonk het rinkelend geluid van een neergezet kopje. Dadelijk daarop verhief zich tusschen het geritsel van het papier door een eentonig geluid.

„Het proletariaat — behebt met een cynische neiging, die bij hen, die werkelijk gebrek lijden, zeer begrijpelijk is en zelfs bij hun leiders slechts verborgen blijft wanneer zij in de publieke opinie een zekere positie innemen — verlangt in werkelijkheid de weelde en den ledigen tijd van zijn rijken buurman. In den langen nacht van strijd en worsteling heeft het echter slechts de wilskracht behouden om zijn dringende behoeften van den eenen dag op den anderen af te eischen. Deze proletariërs vormen een woest golvende menschenzee, die langzaam, zonder bepaald besef en zonder bepaalde leiding, geregeld als het getij rijst om de kustlijn een weinig verder landwaarts te verplaatsen en het maatschappelijk leven neer te werpen. En op haar zeegroenen boezem. . .” Mijnheer Stone stopte. „Dat heeft ze verkeerd geschreven,” zei hij; „zeegroen met een „z” moet het zijn. En op haar zeegroenen boezem zeilde een vloot van zilveren scheepjes, door menschenadem en niet door den wind van behoefte gedreven. De vaart van die zilveren scheepjes, die alle tegen elkaars boog instuurden, vertegenwoordigde inderdaad de gevorderde richting van dien tijd. In den achtersteven van elk dezer vaartuigjes zat een nevenproduct van het aangenomen stelsel en blies in de zeilen. Laten wij nu eens deze nevenproducten nader aanschouwen.”

Mijnheer Stone stopte en keek in zijn kopje. Op den bodem lagen wat onopgeloste klontjes. Hij verorberde ook deze en ging voort:

„Het broedermoorderssysteem met het recht van den sterkste heerschte in die dagen in Engeland als algemeen geldende wet en had dit land in een reusachtigen slagerswinkel herschapen. Te midden van geraamten van ontelbare slachtoffers, kleurden vele dikke slagers purperrood, lichamelijk gesterkt door bloedlicht en afval. Zij hadden vele kinderen, welke, gehoorzaamend aan de natuurwetten, die overlading vermijden, voor een gedeelte met een sterken afschuw van bloed en afval werden ge-

boren. Velen onder hen waren door nood gedwongen in hun vaders zaak te treden, en verrichtten daar hun werk, hoewel met walging. Anderen verkeerden, dank zij de bloeiende slagerij van hun vader, in een dergelijke positie, dat zij van elk werk konden afzien. Maar of zij nu deze bezigheid verrichtten of niet, hun afschuw, ja walging voor de bloedlucht en den afval was bij allen even groot. Eigenschappen, die tot dusverre weinig algemeen waren en zelfs meestal veracht werden (niet zonder reden zooals wij later zullen zien), woekerden thans voort. Zij werden zelfbewust, kregen een verfijnden smaak, een afschuw voor verspilling en haatten onrechtvaardigheid. Zij — of liever eenigen onder hen — werden met den natuurlijke wensch beziel, die door alle eeuwen heen zijn invloed op den mensch heeft doen gelden, iets tot stand te brengen. Zij brachten de beweegkracht tot stand, die hun vaartuigje in staat stelde voort te drijven.

„Zoo werden zij, die tot arbeiden waren gedwongen, naar de toen werkende machines van het maatschappelijk leven gedreven, de humanere en minder veeleischende slagerswinkels: Kunst, Ontwikkeling, het Geloof, de uitoefening van Geneeskunde en de betaalde vertegenwoordiging van hun medemenschen. Zij, die hiertoe niet behoefden over te gaan, hielden zich met het bestudeeren en veroordeelen van den bestaanden gang van zaken onledig. Elk jaar verlieten meer zilveren scheepjes de haven, elk jaar waren de wangen van hen, die in de zeilen bliezen, nog paarscher en boller. Als wij nu in gedachten weer naar dien aardigen uittocht terugkeeren, begrijpen wij waarom die scheepjes gedoemd waren nooit van hun plaats te wijken, maar rustig op den zeegroenen boezem van dat wateroppervlak op en neer dobberden, tegen elkaars boog insturend, steeds op precies dezelfde plek. De reden was in korte woorden uitgedrukt, deze: De mannen, die bliezen, hadden in zee moeten liggen en niet op het scheepje moeten staan.”

Het eentonige geluid verstomde. Hilary zag hoe de oogen van mijnheer Stone strak op het papier waren gericht, alsof de onovertreffelijke waarheid van dezen laatsten zin hem zelf verblufte. Maar weldra weerklonk weer het eentonig geluid:

„In de maatschappelijke worsteling, evenals in het wordingsproces der Natuur, is er steeds één groote bemiddelaar: de geheimzinnige en wonderbaarlijke aantrekkingskracht, die onder den naam van Liefde bekend staat. Hieraan, aan het algehele opgaan van het eene wezen in het andere, is de vooruitgaande verandering van vorm te danken, die de menschen den naam Leven hebben geschonken. Deze geheel in den ander opgaande, zelfverzakende Liefde ontbreekt den eigenaren van deze zilveren vloot, die haar slechts met krachtsinspanning op weg willen brengen. Zij werden gedreven door verstandsmotieven, door hun geweten, door verontwaardiging; zij waren met ongeduld, verachting en afschuw vervuld maar zij hadden hun medemenschen niet lief. Zij bezaten niet de kracht om in de woelige zee te springen. Hun hart gloeide, maar de wind, die de vlammen aanwakkerde, was niet de zilte, weldadige zefier. Het was de woestijnwind van den toorn. Gelijk het ook met den aloë gaat, naar wiens bloei langen tijd wordt uitgezien en die zoo onverwacht, zoo plotseling bloeit, zoo moest de mensch nog altijd wachten op zijn onverzettelijk verlangen naar Algemeene Verbroedering en absolute Zelfverzaking.”

(Wordt vervolgd.)

GROOTE STEENEN.

Waar in overigens vlak land groote steenen of rotsen aan de oppervlakte kwamen of waar deze in bergstreken door bijzonderen vorm of standplaats opvielen, bleef het bijzondere van deze verschijningen steeds aanknoopingspunt tot fantastisch verhaal of het dichten van legenden. Vooral wanneer deze eenmaal deel hadden in een vroegeren cultus, als gewijd altaar of in verband met doodenvereering, bleef voor het verre nageslacht steeds een was van geheimzinnigheid om deze natuurvoorwerpen hangen en in den volksmond restten de overblijfselen van eeuwenoude verdichting.

Ten onzent heet de zwerfkei in het Texelsche diluvium van ouds den top te zijn eener steenlaag, welke onder den zeebodem doorloopt en het eiland verbindt met Engeland; men noemt hem den Engelschen steen. In Drenthe komen de heksen als katten poot aan poot in het middernachtelijk uur een reidans houden om de hunnebedden. Het oude volksrijm zegt ervan: Om den grooten steen dansen de katten om je heen!”

Tal van alleenstaande rotsen, — we noemen b. v. den Rocher à Bayard bij Dinant —, hebben hun legenden, en wel met overouden steencultus samenhangend is het in vele landen overgebleven volksverhaal, dat de jonggeborenen uit zulke plaatselijk bekende steenen of rotsgroepen stammen zouden. Langs de Oostzee vindt men vele van die z.g. „zwanensteenen,” groote granietblokken, waaruit de zwanen de kindertjes zouden halen. Op Rügen spreekt men zelfs van zwanenkinderen; de steen wordt door den vogel met een sleutel open- en dichtgemaakt, als er uit dat onderaardsche verblijf een kindeke gehaald wordt. In Zwitserland, waar een klein kind een Titi of Teti genoemd wordt, wijst men bepaalde rotsgroepen aan als Titi-steine, terwijl een hol in de Jura bij Thalheim het Tieti-loch wordt genoemd. Ook in Italië heet een rotsblok in het Garda-meer de „Rocca di bimbi.” G.

VERBETERING.

Het in ons nummer van 5 April l.l. op blz. 168 afgebeelde slot was niet „Schönbrunn”, maar „Belvédère” te Weenen.

AAN EEN DER VIJVERS OP DEN WATERBERG, HET TERREIN VAN HET NEDERLANDSCH OPENLUCHT-MUSEUM.

HET NEDERL. OPENLUCHT-MUSEUM.

GAARNE voldoe ik hierbij aan het verzoek van de redactie van het weekblad „Buiten” om een en ander mede te deelen over de bezienswaardigheden van het Nederlandsch Openluchtmuseum, gesticht op den Waterberg te Arnhem, door de Vereeniging „Het Nederlandsch Openluchtmuseum”*), welke — dit zij voor nog oningewijden gezegd — zich ten doel stelt te bevorderen de studie van de beschaving der plattelandsbevolking van Nederland, zooals die zich uit in woningbouw, dorpsaanleg, kleederdracht, huisraad, werktuigen enz. en dit doel in de eerste plaats tracht te bereiken door het stichten en in stand houden van een Openluchtmuseum eene verzameling van gebouwen met hunne inrichting.

Waar aan de plannen der Vereeniging om een groot museumgebouw op te richten, waarin hare verzameling in wetenschappelijke orde zal worden tentoongesteld, in de huidige omstandigheden nog geen uitvoering kon worden gegeven, is een gedeelte van hare bezienswaardigheden — zooveel mogelijk naar aard, plaats en tijd gerangschikt, — voorloopig in een hulpmuseumgebouw ondergebracht en voor het publiek toegankelijk gesteld.

Uit den aard der zaak is dan ook thans nog niet de tijd daar, omtrent deze collectie in den breedte uit te wijden; daarbij zoude bovendien een niet gering aantal voorwerpen, bij gebrek aan plaats voorloopig elders opgeborgen, onbesproken moeten blijven.

Ik moge mij dus tot een beknopt overzicht der verzameling in het museumgebouw bepalen, om daarna bij de gebouwen, die op het museumterrein een blijvende plaats hebben gevonden, wat langer stil te staan.

Allereerst dan trekt eene collectie uit de 18e en 19e eeuw dagteekende curiosa van schuttersgilden de aandacht: een koperen trom en een vaandel van het „St. Catharinagilde” te Gestel, een reeks van het „St. Jorisgilde” te Bladel en de „Vriendenkring” te Uden afkomstige zilveren, met meestal primitief uitgevoerde voorstellingen gesierde gildeschilden, even zoovele eere-teekenen door de daarop met name genoemde schutterskoningen, overwinnaars in het zoo geliefd vogel- of papegaaischieten, aan „het zilver” van het gilde geschonken. In een glazenkast is o. m. eene merkwaardige verzameling op het gebied der oud-Brabant-sche folklore ondergebracht.

*) De kosten van het lidmaatschap dezer vereeniging bedragen tenminste f 2.50 per jaar. (Secretariaat: Utrechtsche weg 40, Arnhem.)

Van de meubels, het huisraad en de gebruiksvoorwerpen mogen worden genoemd een Zuidhollandsche betimmering met slaapstede en bergkastjes, verschillende tafels, kinderloopstoelen, stoven, toilet-kistjes en pruike-doozen, een verzameling „koper” en haardgerei, bakvormen, mangelplanken en timmergereedschap; hoe blijkt bij de bezichtiging van dit alles de zin der vroegere plattelandsbevolking om de voorwerpen harer dagelijksche omgeving door weliswaar bonte, maar oorspronkelijke beschildering, fraai snijwerk en vaak naïve opschriften een meer dan alledaagsch voorkomen te geven.

Tot het belangrijkste wat het museum biedt behooren wel de in vitrines opgestelde Nederlandsche kleederdrachten, een gedeelte van de volledige verzameling, door het Rijk aan de Vereeniging in bruikleen afgestaan. Wie belang stelt in het vervaardigen der boerenkleedingstoffen moge worden gewezen op een uit eikenhout vervaardigde Friesche passementweefstoel, gedateerd 1667; een eikenhouten Brabantsche linnenweefstoel en eenige merkwaardige, bij den katoendruk gebezigde handblokken, wier ornamenten in beukenhout gesneden of in koperen pennen en banden zijn uitgevoerd. In verband hiermede wordt mede op een collectie boerensieraden en snuisterijen de aandacht gevestigd.

Na een model van eene koren- en oliemolen en eene uit de Kaag afkomstige, nog sporen van vroegere beschildering dragende kaaspers met fraai beeldhouwd leeuw-tje, mogen ten slotte worden vermeld eenige typische arresleden en boerenwagens: een Overijselsche boerenjachtwagen, dateerende uit het begin der 19e eeuw, met oorspronkelijke beschildering en vier uit Overijsel, Zeeland, Zuidholland en Noordholland afkomstige, uit dien-zelfden tijd dagteekende boerenwagens met moderne beschildering in den ouden trant.

De Zuidhollandsche wagen draagt op de achterzijde de spreuk: „Oost West Thuis Best”; de Noordhollandsche de vermaning:

„Wanneer Gy uitrijdt bedenk Uw wegen
Smeert Uw wagen wel ter deegen
En Uw lenzen wel omziet
Want een ong’luk waarschuwt niet.”

Verlaat men thans het museumgebouw aan de achterzijde, teneinde de verzameling in de open lucht te bezichtigen, dan valt het oog terstond op een grof behakten hardsteen paal met inscriptie in Gothische letter: „GELDER” „GULYCK”; een uit

de 16e eeuw dateerende grenssteen, destijds staande op de grens der gemeenten Roosteren (Gelder) en Susteren (Gulick).

Slaat men vervolgens het door een pijl aangeduide boschpad in, dan bereikt men na enkele schreden een typische visschershut, een der laatste twee overgeblevenen van een 30 tal, indertijd onder den rook van Amsterdam benoorden het Y gelegen en dienende tot verblijfplaats van de Volendammer visschers, die voor den verkoop van visch in de hoofdstad vertoefden. Het gebouwtje, dat — kleinste type van een éénpersoons woning —, een oppervlakte van nauwelijks een paar vierkante meters beslaat, is geheel uit geteerde planken opgetrokken, met pannen gedekt en voorzien van een houten schoorsteen. De stookplaats is in het midden op den grond; daarachter bevindt zich de bedstede. Wat beddegoed, eenig keukengerei, een oud spiegeltje en een berookt crucifix vormen de wel zeer bescheiden inboedel dezer nederige woning.

Thans volgt een ander huttype, de plaggenhut uit de veenstreken van Groningen en Drenthe, met muren van rechthoekige heizoden, in metselverband gestapeld en een dak van ronde plaggen, rustend op dennestammen. Door de deur in een der zijwanden betreedt men een als stal of bergplaats benutte ruimte die door een nauwe gang in verbinding staat met de eigenlijke door kleine ruiten schaars verlichte woonruimte; een schilderachtig interieur met stookplaats op den grond, houten schoorsteen, bedstede en enkele meubelen.

Nu daalt de bezoeker, zijn wandeling vervolgend, onder het gebladerte der beukenstammen, om weldra te stijgen naar de plek, waar tot voor weinige dagen een zeer bezienswaardige oud-Saksische boerenwoning was opgesteld.

Het zijn een viertal, onderling zeer uiteenlopende hoofdtypen van boerenwoningen welke men in ons land onderscheidt:

Het *Friesche* type, de zgn. „stelphoeve,” waarbij de hooistapel het middelpunt vormt, waarom de stallen, dorschvloer en verdere vertrekken zich groepeeren, gedekt door het reusachtig pyramidevormig stelpdak; het *Frankisch-Keltische*, ook wel langgeveltype genoemd, waarbij het woonvertrek, de stal, de deel enz. naast elkander gelegen zijn en gescheiden door loodrecht op den langgevel staande muren; het *Frankisch-Romeinsche* type — wellicht beïnvloed door den Romeinschen villabouw — de omuurde hoeve, wier vertrekken, stallen enz. geschaard staan om de rechthoekige open mestvaalt; en eindelijk het *Saksische* type, het „hallehuis.” Van het karakteristieke van dit oude woningtype, welks verspreidingsgebied, wat Nederland aangaat, Oost Groningen, Oost Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, een groot deel van Zuidholland en Limburg en gedeelten van het Gooi omvat, deelt Prof. Schrijnen in zijn werk „Nederlandsche Volkskunde” o. a. het volgende mede:

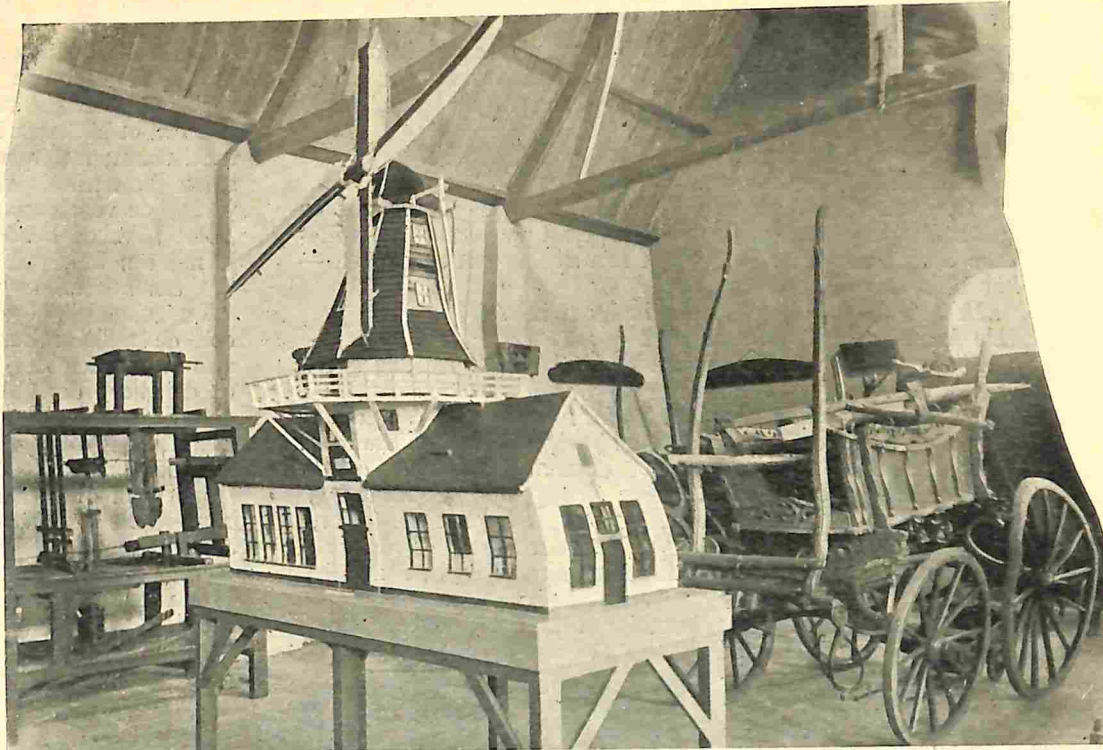
„In het Saksische boerenhuis in zijn meest oorspronkelijken vorm concentreert zich alles om de deel. Aan de eene gevelzijde van het huis woont de boer, de andere omspant een reuzenpoort, die naar de deel leidt; aan weerszijden van het huis zijn de huisdieren ondergebracht; hierbij valt op te merken, dat de koeien op de mest met de koppen naar de deel gekeerd staan, waar de voedergoot is.

In de oudste huizen ontbreekt zoo goed als elke scheidsmuur of schutting. Tegenover de groote schuurdeur, aan het andere eind van de deel, bevindt zich de haard, waar de boerin den maaltijd bereidt en waaromheen het gezin zich verzamelt. De open, vrijliggende vuursteede behoort met het omsloten zijn van woning, stalling en schuur in één enkele ongescheiden ruimte tot de meest karakteristieke kenteekenen van het oud-Saksische type en getuigt tevens van hooge oudheid.

In de groote, ruime halle heeft de boer heel zijn have en goed, heel zijn bezittingen onder de oogen, in zijn onmiddellijke nabijheid. Zij wordt begrensd door twee rijen van zuilen of stijlen. Boven deel en stalling en woongedeelte verheft zich het hooge dak, dat als bergplaats dient en welks nok van voren naar achteren in ééne onafgebroken lijn doorloopt.”

(Slot volgt).

Mr. PIET SMIT.

EEN KIJKJE IN HET HULPMUSEUM-GEBOUW VAN HET NEDERLANDSCH OPENLUCHT-MUSEUM.

KOETSIER 23.

EEN HERINNERING AAN MADRID.

DIT type is eenig in zijn soort. Een huurkoetsier in burgerkleding, zonder livrei, en zonder witten hoed op z'n hoofd! Hij zit op den bok, gehuld in zijn „capa,” bedekt met een ronden vilthoed, en slaapt den slaap des rechtvaardigen.

„Hei daar!”

„Wat is er?” vraagt hij, zóó als hij dezen of genen kameraad vragen zou.

„Hoe laat is het?”

„U behoeft slechts uwe oogen naar boven te richten, zooals u ziet.”

„Je hebt gelijk, en ik vraag duizendmaal om excuus, wakere man.”

En ik kijk op naar de klok van het raadhuis.

„Tien minuten voor half vier.”

„Mooi.”

Mijn koetsier maakt aanstalten te vertrekken. Zijn paard, een rechtstreeksche afstammeling van de edele Rosinante, draait zijn kop om, alsof het zeggen wilde:

„Een vrachtje? Dat overkomt ons zelden.”

„Naar de Calle Serrano 40.”

„Aha,” zegt de koetsier vertrouwelijk, „gaan we naar Castelar?”

„Ja, vriend, maar haast je een beetje.”

PLAGGENHUT OP HET TERREIN VAN HET NEDERLANDSCH OPENLUCHT-MUSEUM.

Gij denkt, dat hij zich haast? Hij brengt zijn „capa” in orde, draait een sigarette en, met de gelaatsuitdrukking van een man die er niet van houdt uit zijn vel te springen, herhaalt hij gelaten:

„Gaan we daarheen!”

Eindelijk dan rijden we.

O, deze Madridsche huurrijtuigen! Als gij genoodzaakt zijt er gebruik van te maken, dan kunt ge gerust uw geweten een volledige biecht afnemen. De koetsier kan zijn ros wel aandrijven — het blijft toch stapvoets gaan.

„Ik heb je toch gezegd, dat ik haast heb.”

De koetsier haalt de schouders op:

„Wij zullen er wel komen, wees niet bezorgd. De dag is nog lang niet om.”

In de Calle Mayor aangekomen, begint mijn koetsier een gesprek met een anderen automedon, die mijn rijtuig volgt met zijn wagen. Beide rijtuigen zijn thans dicht tot elkander genaderd, en de koetsiers redekavelen op onze rekening. Ik zeg, op onze rekening, want ik bemerk in het andere rijtuig eveneens een slachtoffer, een heer, wiens oogen mij schijnen te vragen:

„Geloof u, dat die twee daar vandaag nog uitgepraat zullen raken?”

„Wel, Francesco,” zegt mijn koetsier tot den andere, „hoe gaat het met het huwelijk?”

„Slecht, ik zal na dezen „vervloekten” tocht naar den vrede-rechter gaan.”

„Hoe zoo?”

„Mijn vrouw heeft mij gezien in gezelschap van de andere.”

„Waar dan?”

„Bij 't verlaten van het stierengevecht. Ik breng mijn Pepa naar een café; plotseling verschijnt mijn aangetrouwde vrouw, klimt in het rijtuig, en bewerkt de arme Pepa. Wat kan ik onder die omstandigheden nog doen? Ik klim van den bok en bewerk ze beide. Het heele gezelschap moet naar de politie, mijn Hans ook.”

„Wat zijn die vrouwen toch dom.”

„Mijnheer,” zoo wend ik mij tot mijn lijdensgenoot, „heeft u misschien lust in een partijtje whist?”

„Dank u, maar dat is toch te sterk!” roept hij terug, en zijn hoofd naar buiten stekend, roept hij:

„Zijn jullie gauw uitgepraat, domkoppen?”

„Zeg eens!” wendt mijn koetsier zich tot hem, „geen beledigingen, of ik zal u eens eventjes komen afranselen, begrepen?”

Ik: „Wees kalm, mijnheer.”

Hij: „Het liefst zou ik willen uitstappen.”

Zijn koetsier, lachende: „Denkt u dat het mij zoo bijzonder amuseert, u te mogen rijden?”

Maar desniettemin rijdt hij eindelijk verder; mijn koetsier eveneens. Het schijnt mij toe dat het nu iets sneller gaat. Maar ik waag het niet het te gelooven.

Op den hoek van de straat stoppen wij...

„Wat is er dan nu weer?”

„Een oogenblik, mijnheer, mijn waskaarsjes zijn uitgegaan.”

Hij stapt af en gaat een tabakswinkel binnen. Met onrust zie ik hem na. Hij heeft een ouden bekende getroffen. Het is een priester, die zijn snuifdoos heeft laten vullen. De koetsier klopt hem op den buik.

„Goeden dag, Don Lucas, hoe gaat het?”

„Zoo, — tamelijk.”

„Geen begrafenissen, geen trouwpartijen, geen kinderdoopen? Ik geloof dat uw zaak al niet beter gaat dan de mijne. Tot weersziens, Don Lucas, ik rijd een aap, die mij voor de deur wacht. Het is een slecht slaper, hij is steeds ontevreden. Tot ziens.”

Hij komt terug. We gaan weer verder. Wij passeeren de Puerta del Sol, juist als een regiment, met muziek voorop, voorbij trekt. De koetsier draait zich op zijn zitplaats om, ten-einde de infanteristen te bewonderen.

„Prachtkerels, wat? Wat zegt u ervan?” vraagt hij mij trotsch.

„Heel mooi, maar willen wij niet doorrijden?”

„Ja, ja, weest u maar onbezorgd, wij zullen er nog wel komen...”

Hij drijft de Rosinante aan, die eens van zin schijnt te zijn met zijn baas. Wat een dier! Het schijnt zich in een asyl voor uitgediende knollen reeds eene vrijplaats te hebben verzekerd.

In de Calle d'Alcala slenteren de wandelaars met den onverschilligen gang, welke de Madrileenen karakteriseert, en verheugen zich in de heerlijke zon van den mooien dag. Niemand ziet er naar uit, of hij haast heeft. Men blijft bij ieder bekende, dien men treft, staan; men praat, rookt en lacht.... De winkelbedienden staan buitenshuis voor de deur, wrijven zich de handen, en voegen de voorbijgaande knappe meisjes „flores”, vleierijen, toe: „Ole! Leve de bekoorlijkheid. — Hoor eens, gij schoone! Wil je mij een blik van je schitterende oogen gunnen? — Ole, ole, wat een bekoorlijke vrouwen!”

De „chulas”, de zijden sjaals om de schouders geslagen, die ook de taille omhult, en de helle doek om het hoofd, wiegelen zich te midden der Torreros en der leegloopers van elke soort op den hoek der Calle Sevilla. De klokken der naburige kerken doen een vreeselijk geraas hooren.... Het rijtuig gaat thans tadeloos melijk vlug; dit gewoel schijnt het paard angst aan te jagen. Wij bevinden ons reeds dicht bij de fontein Cibeles. Eindelijk!

Op eens echter een nieuw oponthoud. De „viatico”, dat is de priester, die de hostie naar een stervende draagt, begeleid door een koorknaap, die een kleine bel in beweging brengt, komt ons tegen.

De voorbijgangers ontblooten hunne hoofden en buigen hunne knieën.

Mijn koetsier slaat tegen het wagenvenster en roept:

„Moeten wij het rijtuig aanbieden?”

Daartegen is niets in te brengen. In Madrid is dat een traditioneel gebruik. Ik stap uit, neem den hoed af en geef den priester een teeken, dat hij terstond opvolgt. Men moet dat gezien hebben, om zich van deze eenvoudige en vrome ceremonie een begrip te kunnen maken.

De koetsier rijdt, eveneens met ontbloot hoofd, stapvoets. Vóór het rijtuig gaat de koorknaap in zijne roode soutane, onophoudelijk de bel zwaaiende. Het gevolg bestaat uit verwanten en vrienden van den zieke, die waskaarsen in de handen dragen, alsmede uit eenige vrome personen, die het hun plicht achten, zich aan te sluiten. Een dame uit hoogen kring, twee of drie heeren, een kindermisje en ik. Zullen we ver moeten gaan? Wij hebben er geen idee van. Wij volgen de hostie, en de Madrileenen die passeeren of buiten staan, knielen; de rijtuigen maken halt.

De zieke woont in de Calle l'Ulminante, op de zesde verdieping. Het is een oud huis, waarin omtrent dertig arme families wonen. De priester gaat vooraan de trap op, wij volgen. Op alle verdiepingen, in de deuren, verschijnen ambachtslieden, modistes en studenten. Ieder heeft een licht in de hand. Een bekoorlijke „chula” met Andalusi-sche oogen, belicht ons met een nachtlamp; een goedmoedig oud vrouwtje, gebeden murmelend, doet evenzoo met een petroleum-lamp; de studenten bieden stuk-

ken waskaarsen aan; de ambachtslieden olielampen.

Diep stilzwijgen; ernstige gezichten. Men hoort het knetteren der waskaarsen en het kleppen der zolen op de treden van de steenen trap. Op de zesde verdieping wacht de stervende op ons. Wij treden in de eenvoudige, doch zindelijke kamer, welker gansche meubilair bestaat uit eene la-tafel van vuren hout, die als altaar ingericht, eene houten heilige Jonkvrouw draagt, omgeven van bloemen en kleine waskaarsen, — vervolgens vier stoelen en een kookstel. Aan de wanden hangen eenige plaatwerken in lijst, een portret van Frascuelo; in de vensternis staat een gitaar.

Op den achtergrond staat het bed, waarin de op den rug liggende stervende wachtende is op de sacramenten. Aan het hoofdeinde een weenende vrouw en twee knielende kinderen. De priester treedt naderbij; wij allen buigen op de knieën neder: de voorname dame, de verwanten, de burens, de ambachtslieden, de „chulas” en ik zelf. Onder op straat hoort men een waarlijk barbaarsche-muziek-makend draaiorgel de wals uit Faust spelen.

Na beëindiging der ceremonie gaan wij weg. Wie is de zieke? Wij weten het niet. Wij hebben echter onzen plicht gedaan. Aan de deur scheiden wij. De dame stapt in hare coupee, ik zoek mijn koetsier op, die mij bij den hoek van de straat opwacht, gehuld in zijn „capa”, en zijn sigarette rookend.

Foto Smit.

HET NEDERLANDSCH OPENLUCHT-MUSEUM.
OUDE ZANDSTEENEN WATERPUT TE BREKLENKAMP BIJ
OOTMARSUM.

„Vooruit, oudje, asjebliet!”

„Serrano 40!”

Hij zwaait zijn zweep, en gaat nu werkelijk zeer snel, mijn beste vriend! Bijna niet te gelooven!

Juist als wij de promenade Recoletos passeeren, wordt ons den weg versperd door een bende straatjongens. Zij schreeuwen als bezetenen.

Wat is er?

„La lista grande!” Het is juist de trekkingsdag van de groote loterij geweest. Nu is het afgelopen, en vijfhonderd kleine deugnieten maken zich op, de lijst der winnende nummers in de stad te verkoopen. Overal ziet men menschen die onder het loopen de lijst inzien.

Ons rijtuig stopt. Mijn koetsier zoekt in zijn zak naar een klein geldstuk. „Hei, jij daar! Geef mij er een!” roept hij. Hij koopt een lijst, die hem onder gunstige omstandigheden tot millionnair maken kan. Ik gevoel mij reeds zoo zenuwzwak, dat ik tot hem zeg:

„Hoor eens, goede vriend, als je nu niet doorrijdt, stap ik uit.”

Hij luistert heel niet naar mij, hij laat zijn knol gemakkelijk stapvoets gaan, en ik vermoed, dat het beest mij beter heeft verstaan dan hij.

„Zie hier, mijnheer,” zegt mijn nummer 23, en reikt mij de lijst over, met een-tiende lot, een totaal verfrommeld papiertje, dat hij uit zijn zak te voorschijn haalt. „Ziet u toch eens na, of „wij” wat gewonnen hebben.”

Dat wil ik natuurlijk gaarne doen. In de verwachting dat het rijtuig nu verder zal gaan, begin ik te lezen, en de zestienduizend nummers door te zien. In elk geval verloopt de tijd dan sneller. . . .

Tijdens de lektuur komen wij in de Calle Serrano. Goddank! Met een sprong ben ik uit het rijtuig, en geef den koetsier lijst en lot terug.

„Lees maar verder,” zeg ik tegen hem. „In de honderden staat niets. Veel succes. Wacht op me, ik rijd met je terug.”

Waarom wil ik eigenlijk van zijn diensten gebruik blijven maken? De tocht duurde zoo lang, dat die man mij begint te bevallen.

Na mijn bezoek afgelegd te hebben daal ik tot de straat af, en mijne oogen zoeken den ouden vriend weer op. Wat is er ginds nu weer? Menschen omringen hem. De schoenpoetser van den overkant, een min, twee zuigelingen, en twee voorbijrijdende koetsiers wenschen hem geluk, terwijl hij als een gek in 't rond springt. Mijn koetsier heeft vijftig franken in de loterij gewonnen.

„Hei, daar is mijn passagier,” roept hij, als hij mij in 't oog krijgt. „Weet u 't al? Ik heb tien Duros op nummer 1880 gewonnen, is dat niet grappig? Het is het jaar waarin ik bruiloft gevierd heb. Stapt u in, stapt u in, ik houd u vrij!”

„Dank je, dank je. . . .”

„Wat, u dankt? U weigert dus. . . .?”

„Maar. . . .”

„Waarom maar? Omdat ik een arme koetsier ben? Stapt u in, zeg ik, alles voor niets, ik wil u vrijhouden.”

Dat ontbrak er nog maar aan. Maar er was geen uitweg voor mij. Hij zou in staat zijn geweest, mij zijn getuigen te zenden.

Ik zie mij dus gedwongen, op den hoek van de promenade uit te stappen voor de tent van een goede vrouw, die suikervat, brandewijn en zoetigheden verkoopt.

„Wel bekomme 't u, mijnheer! Op de gezondheid der lotière!”

Ken ik een lotière? Maar hij vertelt mij: de vrouw van den loten-colporteur had hem geluk gebracht. Dus op het welzijn van de lotière! Voorbijgangers zien mij aan; een mijner vrienden, die voorbijrijdt, vraagt mij: „Wat voer je daar in 's hemelsnaam uit?” — „Beste kerel, ik drink op het welzijn der lotière!”

Eindelijk dan neem ik een kloek besluit. „Waarde vriend” zeg ik tot den koetsier, „ik moet hier in deze buurt blijven, daar ik in het Ministerie nog iets te doen heb; tot mijn spijt moet ik je dus nu verlaten.”

En daar ik doe alsof ik hem betalen wil, weert hij mij met de waardigheid als van een Cid af, zeggende:

„Zooals ik u heb gezegd! Neen, zooals ik heb gezegd!”

Wilt gij gelooven dat ik hem de hand reikte?

Ja, ik deed het! Ik zie hem nog op den bok klimmen, en hoor hem eene Habanera zingen. Hij maakt plannen zijn zaakje voor twee dagen aan den kapstok te hangen. Zooveel tijd heeft hij juist noodig om de vijftig franken op te maken. . . . Ja, dat is nu eenmaal niet anders! En toch, het vervult mij met bewondering. Al komt dan dit alles van het wanbestuur en de luiheid in het Spaansche land, — nochtans is het schoon.

I. DU VEN.

ENGELSCH-BOERENSPREEKWOORDEN.

— God tempert de noordenwind voor de pasgeschoren schapen.

— Geen laan zoo lang of er is een bocht in.

— Bij iedere kudde is een zwart schaap. G.

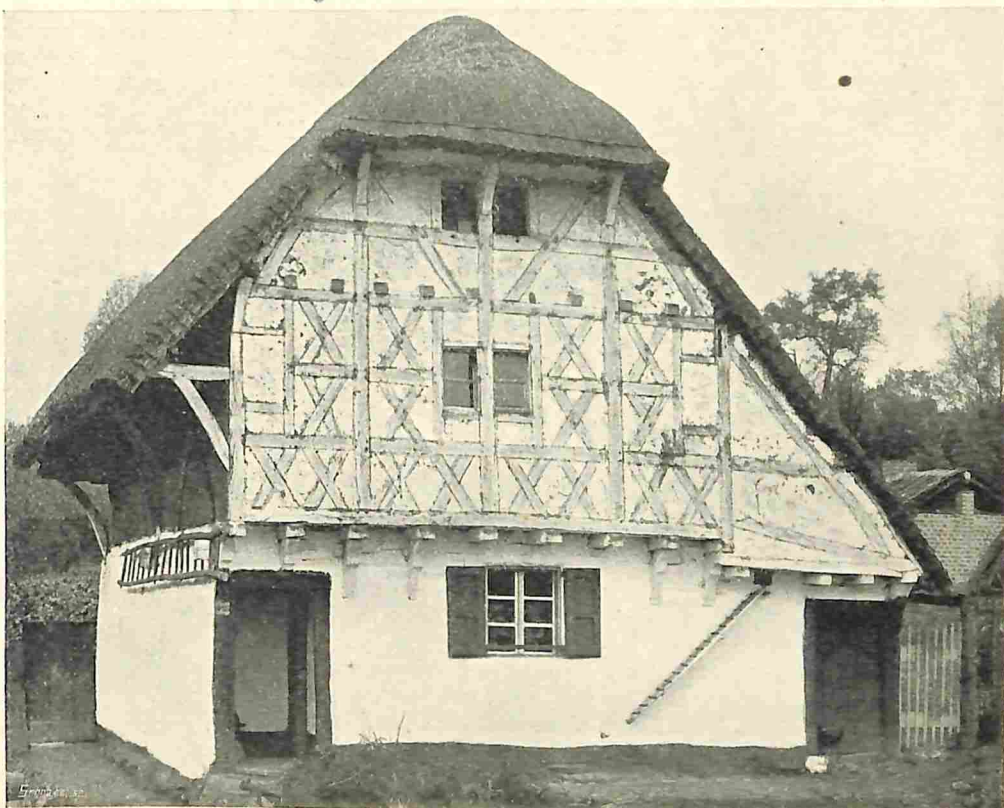

Foto Smit.

DE UIT HUIZEN AFKOMSTIGE STANDAARDMOLEN
OP HET TERREIN VAN HET NEDERLANDSCH
OPENLUCHT-MUSEUM.

NOG IETS OVER HOENSBROEK EN NIJENBURG.

OVER 't algemeen worden meer aanmerkingen gemaakt over de uitvoerigheid van onze kasteel- en buitenplaatsbeschrijvingen dan over hare beknoptheid. Bijzonder trof ons dan ook de opmerking van een onzer lezers, dezer dagen gemaakt, dat het artikel over het kasteel Hoensbroek wel wat erg beknopt was. De gegrondheid dezer opmerking moeten wij in zóóverre toegeven, dat in genoemd artikel niet gezwezen had mogen worden over het nieuwe kasteel, dat in de 17de eeuw op de plaats van den ouden burcht verrees, van welken laatsten slechts de ronde toren bewaard bleef. Want het kasteel, zooals

HET NEDERLANDSCH OPENLUCHT-MUSEUM. BOERENWONING TE
NIJWILLER BIJ WITTEM (ZUID-LIMBURG).

NIJENBURG. HET HEERENHUIS MET HET STAIGEBOUW.

het zich nog vertoont en ook op onze afbeeldingen te zien was, dagteekent, behoudens dien ééne ouden toren dan, uit dien tijd.

Gaarne maken wij dan ook gebruik van de mededeelingen van den belangstellenden lezer, door hem ontleend aan Dr. Richard Klapheck's „Die Baukunst am Nieder-Rhein" (Band I, 1917), om de volgende aanvulling te geven.

In de eerste helft der 17de eeuw was Adriaan van Hoensbroeck (1589 — 1675) eigenaar van het slot, dat reeds meer dan twee eeuwen in 't bezit zijner familie was geweest. Hij was zeer in aanzien bij den keizer, die zijn staatkundige verdiensten beloofde met den titel van vrijheer. Van de zijde van zijn moeder, Adriana van Boedberg, wier eenige broeder in 1643 kinderloos stierf, erfde hij het rijke bezit van Boedberg met het slot Haag bij Geldern en het erfelijk maarschalkschap van het hertogdom Geldern. Kortom, deze Adriaan, commissaris van de Valkenburgsche ridderschap nog bovendien, was een man van invloed, en — sinds 1643, zéér vermogend. Zoo was hij in staat het statige kasteel te doen bouwen, dat den middeleeuwschen burcht verving, waarvan alleen de zware ronde hoektoren behouden bleef, die intusschen een nieuwe spits kreeg, een zelfde als het Limburgsche kasteel Horn te zien geeft.

Met den bouw van het trotsche kasteel waren vele jaren gemoeid, de onrust der tijden werkte belemmerend en vermoedelijk was men nog niet gereed gekomen, toen de komst der Franschen Adriaan noodzaakte zijn slot te verlaten en naar Aken te vluchten, waar hij in 1675 stierf. Wellicht is het gebouw eerst voltooid onder zijn zoon Arnold Adriaan (1631 — 1694), die langen tijd aan 't hof van Lodewijk XIV gezant van den koning van Spanje was en in 1675 wegens zijn groote verdiensten den erfelijken titel van marquis ontving. Hiermee zou ook het Fransche karakter verklaard zijn, dat een gedeelte van het kasteel vertoont, hetwelk zich zéér onderscheidt van het andere, (door den vierkanten toren aan de achterzijde, den aansluitenden linker-

vleugel en den toren links van den ingang, en den lagen verbindingsvleugel aan de achterzijde met de kapel, gevormd wordende) waar men evenals aan het poorthuis, nog de oude smalle vensters vindt, terwijl de rest van het gebouw hooge breede Fransche barokvensters bezit, met breeden gehouwen steen omlijst. Nog op enkele andere verschillen zou gewezen kunnen worden — zoo mist de baksteen van dit nieuwere gedeelte de warme kleur van de vleugels en torens aan de linker zijde — maar vooral deze voornaam-doende vensters, deze groote gaten in de muren, ontnemen het gebouw iets van het schilderachtige, dat aan het oude gedeelte eigen is. Klaarblijkelijk heeft men bij den bouw van het nieuwe gedeelte echter in hoofdzaak de oude plannen gevolgd, zoodat het kasteel in zijn geheel een eenheid is gebleven (zie slechts de afbeelding op blz. 149 beneden) waarvan slechts de details — zij 't zeer gewichtige — afwijking vertoonen.

Na nog te hebben medegedeeld, dat Arnold Adriaan van Hoensbroeck evenals zijn vader van het stamslot vluchten moest (n. l. in 1691) en kort na zijn terugkeer stierf, meenen wij deze aanvulling te kunnen besluiten.

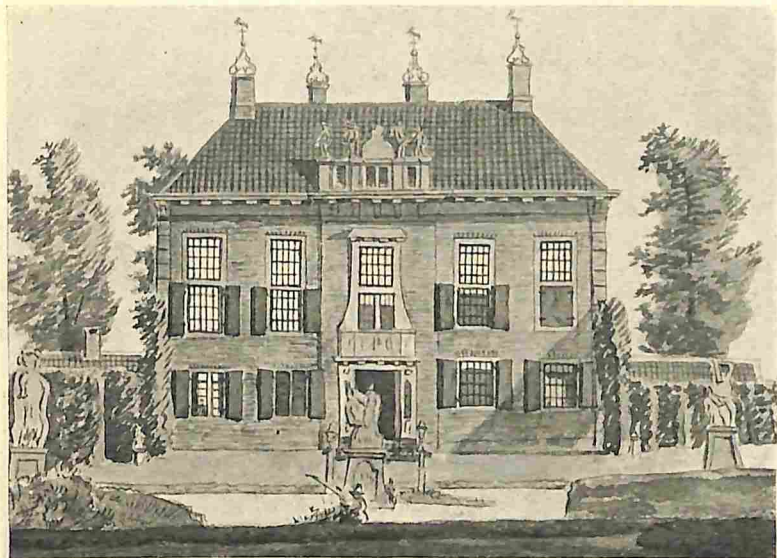
* * *

Met het artikel over Nijenburg bij Heilo staat het anders. Daarbij kan niet zoozeer sprake zijn van onvolledigheid — tenzij dan wat betreft de afbeeldingen, waarvan wij in de gelegenheid werden gesteld in dit nummer nog enkele te geven — dan wel van een onjuisten indruk, gewekt door de daarin uitgesproken vrees, dat de „bosschen van Foreest", nu de bezittingen ten name van een Maatschappij staan, wel eens in schoonheid belangrijk zouden kunnen achteruit gaan of wellicht geheel verdwijnen. Het blijkt ons echter, dat men omtrent de toekomst van dit schoone landgoed in 't geheel niet ongerust behoeft te zijn.

Immers, wij vernemen, dat inderdaad deze bezitting sinds het jaar 1911 ten name van eene Naamlooze Vennootschap staat, doch eenig aandeelhouder in die vennootschap is Jhr. Mr. P. van Foreest, tot dusver eigenaar van „Nijenburg," en tot oprichting der Vennootschap werd overgegaan juist ten einde te bereiken dat het bezit, ook in de toekomst, in zijn geheel in handen zou blijven van het oude geslacht dat nu reeds gedurende zeven generaties dit schoone stukje Kennemerland beheerde en in stand hield.

Voor slooping of zelfs voor een onoordeelkundig beheer behoeft men voornamelijk niet bevreesd te zijn, daar het beheer geschiedt in overleg met de beste adviseurs die in Nederland te vinden zijn. Zeker, „het metalen geluid van den bijl des hout-hakkers" om de woorden van onzen medewerker v. d. B. te gebruiken, zong hier vaak den dood van menige oude en ook wel jonge woudreus, doch uitsluitend omdat een richtig bosch-beheer zulks medebracht, terwijl blijkt dat van „niet meer herplanten" allermint gesproken kan worden; immers op dit eigen oogenblik wordt in de bosschen van „Nijenburg" onder leiding van de Nederlandsche Heide-Maatschappij, allerwege gepoot en geplant. Och, dat men in aller belang den eigenaar helpe en steune om dit jonge en ook het oudere plantsoen groot te krijgen en te doen gedijen, door mede te waken tegen baldadigheid, diefstal en vernielzucht, die helaas, helaas, vooral de laatste jaren in deze bosschen, die voor ieder zonder welke beperking ook, toegankelijk zijn, naar wij vernamen een verontrustenden en allerergerlijksten omvang aannemen.

Wordt er dus gestreefd naar een zoo juist mogelijk bosch-beheer dan is daar tevens mede gezegd dat getracht wordt het bezit zoo goed mogelijk rendabel te maken, althans zich zelve

NIJENBURG VÓÓR DE MODERNISEERING VAN DEN VOORGEVEL.

Naar de teekening in kleuren van F. A. Crescent (1811), in 't bezit der familie Van Foreest.

te doen bedruipen. Geschiedde dit niet, ach hoe spoedig ware dan ook deze boschbezitting inderdaad ten doode opgeschreven!

Nog even wenschen wij terug te komen op de hierboven reeds gesignaleerde baldadigheid en vernielzucht. Deze uit zich niet alleen in het afsnijden, of scheuren, of hakken, of zagen, van takken, of twijgen, of jong plantsoen, of zelfs slieten, ja zelfs geheele jonge stammen, maar ook in het verstoren en vernielen van vogelnesten, zóó zelfs dat de vogelbevolking den laatsten tijd schrikbarend achteruitging. Ook daartegen tracht de eigenaar van „Nijenburg” te waken. Hij liet in het niet voor het publiek toegankelijk gedeelte van „Nijenburg,” n. l. in het betrekkelijk slechts kleine gedeelte van het bosch beoosten den rijksstraatweg van Alkmaar naar Heilo, eenige honderden z. g. „Berlesche” vogelkasten aanbrengen, terwijl in het voor de vogels allerslechtste gedeelte van den winter zoo mogelijk voor bijvoeding wordt gezorgd. De overige bosch-fauna wordt zoo goed mogelijk beschermd in een klein gereserveerd boschgedeelte westelijk van den spoor-dijk Uitgeest-Alkmaar.

Uit het bovenstaande blijkt dus wel zeer duidelijk, dat Hofdijk's woorden over koude hebzucht en ziellooze onnadenkendheid allerminst van toepassing zijn op de zorg, waarmee voor Nijenburg's schoon gewaakt wordt, trouwens, onze medewerker dacht hier ook alleen aan „Willebrords preekstoel,” zeer waarschijnlijk nooit als zoodanig gebruikt, maar door de legende met dit romantisch waas omweven, en over de noodzakelijkheid van welks instandhouding men ook anders kan denken dan onze medewerker deed.

Waar wij onze stem verheffen tegen vernietiging van monumenten, onverschillig van welken aard, die mede de schoonheid van ons land uitmaken, is 't onvermijdelijk, dat wij wel eens in botsing komen met eigenaren, die van de door ons voorgestane beperking van het eigendomsrecht in 't algemeen belang niets weten willen. Aangenaam is het ons te kunnen constateeren, dat in *dit* geval van een dergelijke botsing niet alleen geen sprake is, maar op Nijenburg zelf zóó voor de schoonheid van dit mooie plekje van Kennemerland wordt gewaakt, dat er eerder reden voor dankbaarheid, dan voor ongerustheid is.

Een onzer afbeeldingen (* blz. 188 beneden) is de reproductie van een prent van omstreeks 1800, welke zich in het familie-archief Van Foreest bevindt; zij stelt voor den voorgevel van het heerenhuis, zooals die zich vertoonde vóórdat de toenmalige eigenaar omstreeks 1832, hem „moderniseerde.” Zou het aanbeveling verdienen de toen begane fout te herstellen en het huis zijn oorspronkelijken voorgevel terug te geven?

Of zou dit te zeer in strijd zijn met het „historie” geworden van het thans witte huis waarvan Nicolaas Beets zong:

Schoone dreven heeft Heiloo.
Waarom klopt het hart mij zoo,
Midden in zijn dreven,
Als, van tusschen 't groen geboomt,
't Witte Huis te voorschijn komt,
Statig en verheven?

Het stalgebouw heeft zijn oud 18de eeuwsch uiterlijk bewaard. In de nabijheid ervan biedt een opening in het dichte omringende geboomte een mooi doorkijkje op Alkmaar, waarvan de sierlijke Waagtoren op onze afbeelding hiernaast te zien is.

De kunst van kievits-eieren zoeken.

door W. HIELKEMA EN A. TERPSTRA.

I. DE ERVAREN EIERENJAGER.

NEDERLAND, het land van rund-vee, zuivelproducten en... kievitseieren. Ja, waarlijk, al ware ons vee zoo dor als de magere koeien uit Farao's droom en onze zuivelproducten wansmakelijk als de traan der Eskimo's, dan nog zou de naam van ons land, vooral in Engeland en Frankrijk een goeden klank hebben door de aristocratische delicatessé bij uitnemendheid,

NIJENBURG. BIJ DE ACHTERZIJDE VAN HET HUIS.

de kievitseitjes, welke ieder voorjaar opnieuw in duizendtallen op vreemde markten verschijnen, als boden, die verkonden, dat ook voor Neerlands lage landen het gouden zonnetij is aangebroken. Inderdaad is het een respectabel aantal kievitseieren, dat jaarlijks wordt uitgevoerd niet alleen, doch ook in ons land zelf wordt geconsumeerd. En evenals in den komkommertijd de befaamde zeeslang opduikt in de dagbladen, zoo wordt in het vroege voorjaar het kievitsei, vooral het eerste, verheven tot een voorwerp, de algemeene belangstelling waardig.

Ook thans reeds hebben de nieuwsbladcorrespondenten copie geslagen uit het eerste kievitsei en reeds vermeldde de Leeuwarder Courant, dat bij Warga op den 22sten Maart het eerste volle broed van vier eieren is opgeraapt. Wij varen dus in het traditioneele schuitje, als ook wij den kievit tot onderwerp van copie maken, al is het dan ook, dat wij niet in de eerste plaats het beruchte kwartje op het oog hebben, en nog minder het voorbeeld willen volgen van den journalist, die zijn duim voor een zeeslang houdt.

Ons doel is een beschrijving te geven niet in de eerste plaats van den kievit, doch van de wijze, waarop deze vogel stelselmatig van zijne eieren wordt beroofd, al zullen wij ook daarbij doorgaans onze aandacht moeten wijden aan het intieme leven van den kievit. Zoo hopen wij dan, dat onze copie niet alleen onderhoudend en interessant zal zijn, doch ook eenige ornithologische waarde moge hebben.

Het species „kievits-eieren-jager”, de mensch, die het eieren-

NIJENBURG. GEZICHT IN HET PARK MET DOORKIJK OP DEN ALKMAARSCHEN WAAGTOREN. RECHTS HET STALGEBOUW.

zoeken als vak beoefent en daarin als „skilled labourer” mag worden aangemerkt, komt slechts sporadisch voor en bij dit gering aantal exemplaren is er een hoogst enkele, die de praktijk, welke hij dagelijks uitoefent, theoretisch zou kunnen verklaren en wereldkundig maken.

Wel is het aantal wetenschappelijk ontwikkelde vogelkenners betrekkelijk groot en eieren-„zoekers” zijn er legio, doch geen dezer heeft een diep inzicht in de *kunst* van het eieren zoeken en zij, welke in de praktijk dezer kunst doorkneed zijn, verstaan het uitnemend om de teekenen uit het immer geopende boek der natuur te lezen en te ontraadselen, doch om het gelezene in algemeene omgangstaal over te zetten, daartoe ontbreekt het hun veelal aan schoolsche kennis en bewegingsvrijheid. Zij behooren tot diegenen, die door de geletterde met geringschatting plegen te worden beschouwd, als zijnde hunne „algemeene ontwikkeling” verbeneden peil, doch die in werkelijkheid eene diepte van denken, eene scherpte van waarnemingszin en eene zuiverheid van logika verbergen, welke het gemiddeld product onzer school-instituten reden heeft te benijden.

De eierenjacht als zoodanig is dan ook, voorzoover wij weten, nog nimmer aan de hand der praktijk uitvoerig beschreven. Wij willen thans pogen in deze leemte te voorzien.

In de eerste plaats willen wij daarbij de aandacht vestigen op den eierenjager, over welke kennis hij moet kunnen beschikken en hoe hij deze voor zijn doel gebruikt; doch ook, welke karaktereigenschappen hij moet bezitten om loonend werkzaam te kunnen zijn.

De niet-vogelkenner, die verschijnt op 't veld dat vele vogelsoorten tot woonplaats strekt (wij tellen er vele dergelijke vogelsoorten in ons land, doch hebben hier meer speciaal op het oog eene landstreek tusschen Ommerschans en de Vecht, waar heide, veenplassen, boschjes en gecultiveerde strooken gronds aan een groot aantal vogels, voornamelijk ook aan kieviten, goede levensvoorwaarden bieden), deze niet-vogelkenner ziet zich geplaatst te midden van een chaos van verschijnselen, die zijne zinnen niet kunnen verwerken en zijne rede niet definieeren. De wijde vlakke, die zich aan alle zijden van hem uitstrekt, zwelgt hem in. Hij is eene nietigheid in deze levenszee. Want, de stedeling, getogen in 't alledaagsch straatlawaaï van een bevolkingscentrum, die 't platteland niet anders kende, dan als het conventionele beeld van rust en stilte, ontwaart hier aan allen kant de uitingen van een door hem onbegrepen leven.

In kleine kringen beklimt jubelend de leeuwerik het hemelpad; hoog tegen de strakke lucht staat de torenvalk te „bidden”; op een teer heidetakje wiegelt zich de grasmusch; plat tegen den bodem gedrukt zit schijnbaar droomend, de strandkievit; vanuit een elzenboompje beloert met nauw merkbare kopdraaiingen een buizerd de omgeving; traag wiekt een zwarte roek over de vlakke, het oog speurend omlaag gericht; verliefde korhoenders dansen een wonderlijk menuet; vinnige kemphanen met brutaal opgezette kragen rennen vechtend tegen elkaar in; bij drieën voeren de grutto's gewaagde vlieg-evolutiën uit; met een gorgelend geluid daalt de wulp neder om zich spoedig weder te verheffen; een patrijzenpaar, dat tot het laatste oogenblik op den bodem bleef zitten, vliegt, kort, doch snel herhaald vleugelsnorrend, op; pijlsnel schiet blatend de watersnip neer; in majestueuze rust roeit een reigerpaar oostwaarts; met bedachtzame passen stapt

de wijsgeerige ooievaar langs den waterkant; lawaaierig opvliegend en weer neervallend doet zich een zwerm spreeuwen te goed aan den schotel der natuur; de meeuw laat zich wiegelend voortdrijven door den weerstand der lucht; kwakende naar alle zijden rondziend wacht de woerd zijn op het nest vertoevend vrouwtje; de zwarte meerkoet drijft spelevarend op den plas; het schuwe waterhoentje verbergt zich, haastig roeiend met pooten en vleugels, in het oeverriet; angstig schreeuwend verwijderd zich een tureluurpaartje... en te midden van deze vogelweelde, danst, tuimelt, stoet en strijdt onder het uitstooten van zijn ver-klinkenden roep, de kievit.

Dit bedrijvig tooneel is den oningewijde een chaos van klanken, bewegingen, kleuren, die hem verwarren en waarvan hij geen helder herinneringsbeeld overhoudt.

Doch de ervaren eierenjager ziet in deze rijke verscheidenheid slechts de eenheid, de kievit. Deze vogel is voor hem het centrum, waaromheen hij, voor 't grootste gedeelte, de verdere levensuitingen moet groepeeren als zoovele factoren, die hem dienen bij de oplossing van dit ééne vraagstuk: het nest met kievitseieren te *bepalen*. Hij neemt voortdurend al deze verschijnselen op de zeef, sorteert, wikt en weegt, vergelijkt, combineert en houdt ten slotte alleen over wat hem dienstig is. Want men meene niet, dat hij zijn tijd verspilt met zoeken. Zijn doel is om een flinke daghuur te verdienen en liever dan zich aan het wufte toeval over te geven, neemt hij de omstandigheden zelf in de hand. Inderdaad, hij is een wiskunstenaar en het boek der natuur is zijn logarimentafel.

Hij beschouwt de kieviten met hetzelfde oog als de herder zijne schapen. Oude bekenden zijn ze hem, goede geburen met wie hij dagelijks omgaat. De Friesche kievitseierenjager spreekt steeds van den mannetjes kievit heel vertrouwelijk en waardeerend als: „de âld man” of „de âld hy” en het wijfje noemt hij nooit anders dan met het liefkoozend verkleinaampje: „it Ijipke”: (leap = kievit). Geven de kieviten hem ook niet een dankbaar aanvaarde bron van inkomsten, die hem in den goeden tijd meer geld opbrengt dan hij met den landarbeid kan verdienen?

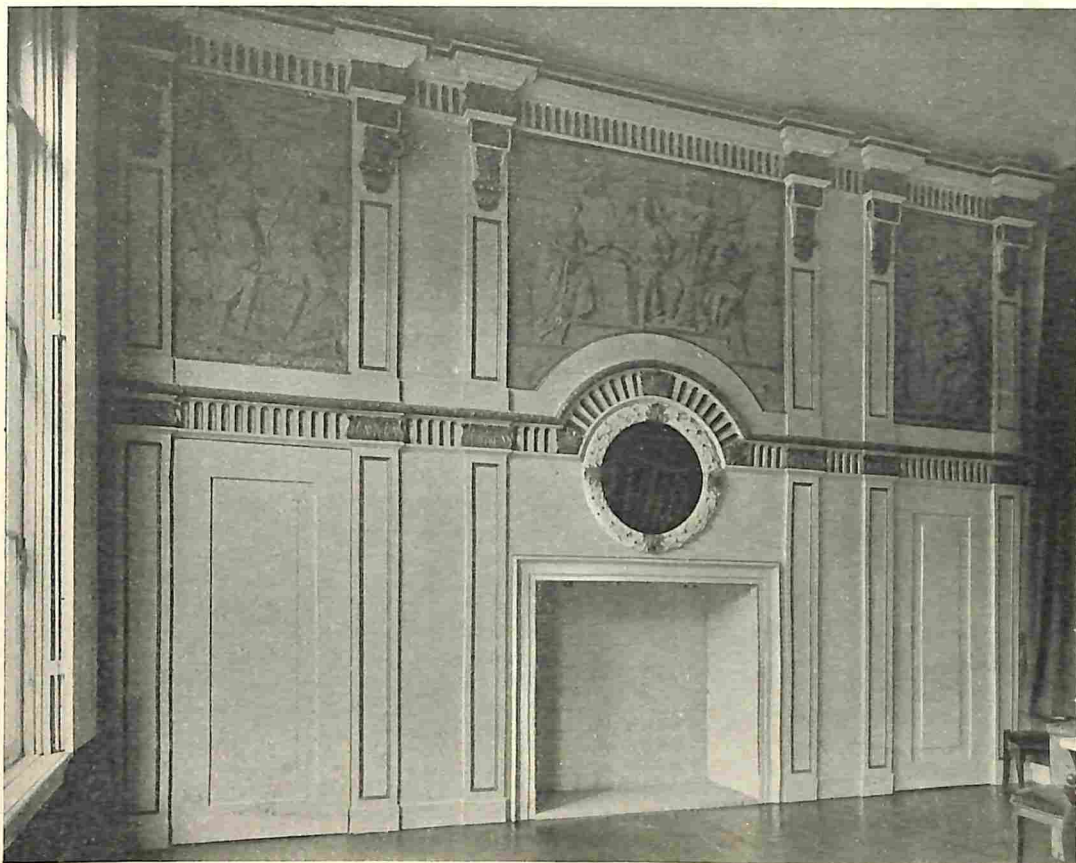
Er moet een betrekkelijk groot aantal eieren worden geraapt, wil de beroepszoeker zijn dag als „goed” kunnen beschouwen. Hoeveel nesten moet hij daartoe niet van hun kostbaren inhoud berooven. En stel U dan voor, dat hij deze op goed geluk zou moeten zoeken! Neen, volgens een vaste methode gaat hij te werk; eene methode, die we analytisch-synthetisch zouden willen noemen.

Analytisch. Ja. Daar ligt de wijde vlakke bevolkt met honderden kieviten. Vele hunner leven nog in koppels; zij hebben voor den eierenzoeker geene waarde, tenzij voor eventuele oriëntering. Dan zijn er vogels, die zich reeds hebben opgelost uit den koppel. Ook bij deze paartjes echter bevinden zich vele, die hij voorloopig ongemoeid zal laten, n.l. die, welke nog geene eieren hebben. Dan zijn er welken reeds het eerste broed ontroofd is en die aan het tweede nog moeten beginnen. Ook zij zijn voor den beroepsjager tijdelijk waardeloos en hij mag aan hen zijn tijd niet verspillen. Zoo blijven van die geheele kieviten-bevolking slechts die paren over, welke eieren bezitten en dit is de analytische werkzaamheid van den jager: de vogel-met-eieren af te zonderen uit het geheele kieviten-volk, opdat hij op hen zijne gansche aandacht kan concentreren.

Hij kan niet volstaan met slechts éénmaal deze analyse te maken, want dagelijks wijzigt zich de kieviten-wereld. Nieuwe paren vormen zich, eierenbezitters worden bezitloos en zoo moet dag op dag de jager opnieuw het gehele overzien en de veranderingen in zijn geheugen opnemen. Een stalen geheugen moet hij hebben. Hij heeft de kaart van zijn jachtterrein in het hoofd en weet er ieder nest, iedere verblijfplaats van paren of koppels. Het heeft hem moeite gekost deze plaatsen op zijne kaart vast te leggen, doch voor het vervolg trekt hij er aanmerkelijk voordeel en tijdsbesparing uit. Deze grondige terreinkennis alleen reeds onderscheidt den beroepszoeker van den amateur.

Vervolgens zijne methode synthetisch. Hij onderscheidt aan verschillende kenmerken de vogels, die eieren bezitten. Thans moet hij van deze de nestplaats bepalen, niet zoeken. En hierbij gaat hij synthetisch te werk. Uit allerlei verschijnselen, oogenschijnlijk toevallige gedragingen, de vliegeigenschappen, de vederkleur, het geluid, de houding tegenover andere vogels en natuurverschijnselen, vooral het weder, uit zoovele trekjes, die den oningewijde niet eens opvallen, bouwt hij eene redeneering op, die met bijna onfeilbare zekerheid tot slotsom heeft: de plaats van het nest met eieren.

De verschillende gevallen dezer methodische werkwijze stellen wij ons voor in deze serie artikelen in bijzonderheden

NIJENBURG. WAND MET MYTHOLOGISCHE VOORSTELLINGEN.

en volkomen natuurgetrouw te beschrijven. Wij denken een twintigtal van de belangrijkste gevallen te bespreken. In de practijk doen er zich dagelijks nieuwe voor. En alle staan zij op zich zelf, stellen nieuwe eischen aan het opmerkingsvermogen, het geduld, de natuurkennis, de logika van den eierenjager. Alle geven zij een eigen, apart kijkje in het vrije, veelzijdige vogelleven.

Inderdaad, de beroepseierenzoeker is in zijn vak een soort encyclopaedist. Sla een bladzijde van het levende vogelboek op en hij zal U de karakters lezen, die in Uwe oogen abracadabra zijn.

Pas zijn de eerste kieviten, de voortrekkers, gesignaleerd, of de eierenzoeker begeeft zich in zijn vrijen tijd naar het veld om het terrein te verkennen. Lang voordat nog de eierentijd is aangebroken, als de wind nog guur en het zonlicht nog bleek en kil is, waart hij rond op 't veld en bespiedt de gedragingen der vogels. Hij merkt op, hoe de eerste paren zich vormen en ieder hunner zijn eigen gebied kiest; hij stelt reeds de mogelijkheden van het komende seizoen vast en maakt een aanvang met de topographie van zijn geheugenkaart. Hij doet moeite het eerste, het best beloonde ei te vinden en zoodra de tijd is aangebroken, waarop meerdere vogels gaan leggen, staakt hij zijn dagelijkschen arbied en wijdt den heelen dag aan de eierenjacht.

Geen sport, geen liefhebberij is hem het eierenzoeken, doch harde broodwinning. In alle weer en wind, van 's morgens vroeg tot dat de avond daalt, zwerft hij door de lage landen. Wel drijft ook hem ten deele het instinct van den jagenden natuurmensch, doch zijn gewelbewust doel is het loon, dat den arbeid verzoet, het lieve geld. Moge dus ook zijn drijfveer al niet van verheven aard zijn, toch toont hij op zijne wijze liefde voor de vogels, die hem winst verschaffen; zooals de echte jager het wild beschermt en het in zijne fantasieën vereert en verhoogt, zoo beschouwt de beroepseierenzoeker het kievitsgeslacht als tot zijne eigene familie behoorend, en komt hij te vertellen van zijne jachtavonturen, dan treft U de welhaast teedere toon, die warmte geeft aan de woorden, met welke hij de gedragingen van het „lijpke" of de „ald man" schildert.

Het past den natuurliefhebber eerbied te hebben voor zijne uitgebreide praktische vogelkennis en men hebbe bewondering voor zijne diepe zij het ook dikwijls slechts vaag bewuste besef van de eenheid in de levende natuur.

Jammer genoeg sterft het rasechte geslacht van de kievitseierenzoekers langzamerhand uit, doordat het werk steeds minder loonend wordt. Ten deele wordt dit veroorzaakt door de stijgende belooningen van den landarbeid, ten deele door het langzaam minder worden van het aantal kieviten, dat onze vlakke velden tot broedplaats kiest.

Zou dit artikel wellicht eene grafrede zijn? (Wordt vervolgd.)

DE PELSJAGERS.

(32)

EEN VERHAAL UIT ATHABASCA
DOOR HULBERT FOOTNER.

„VERVOLGENS komt Inspecteur Egerton. De Inspecteur verklaart, dat de valstrik, die in de heuvels ten noorden van de Kakisa-rivier gezet was, van een vindingrijkheid getuigde, welke het Indianen-verstand te boven gaat. U hebt de schets er van gezien. U hebt deze eenvoudige, onwetende roodhuiden hier hooren getuigen. Hadden zij zoo iets kunnen ontwerpen? Onmogelijk!

„Mijne Heeren, ik verzoek U, U een oogenblik te verplaatsen in de situatie van het kleine, dappere troepje politie-soldaten toen ze op dien schoonen Septembermorgen dien met duivelsche sluwheid bedachten valstrik binnen reden. Het hart krimpt ineen bij de overdenking van hun gevaar. Dat het vreeselijke drama als door een wonder werd afgewend, ontlast den beschuldigde niet. Dat hij niet de meest vervloekte moordenaar in dit land is, doch slechts wegens poging tot moord terecht staat, heeft hij niet aan zich zelf te danken, doch is het werk van de barmhartige Voorzienigheid, die het hart van den roodhuid op het kritieke oogenblik vermurwde. Watusk kon het bevel om te schieten niet geven! U hebt de mannen van de politie hooren getuigen, dat de beschuldigde woedend was over de lafheid van den Indiaan. Ik verklaar, dat het een door God gewilde lafhartigheid was. Onze zachte wetten maken onderscheid tusschen geslaagde en mislukte misdaden, ofschoon het geen verschil maakt in den misdadiger. Het lot is hem gunstig! Mijne Heeren, het eenige, dat de gerechtigheid van U verlangt, is, dat U hem schuldig zult verklaren aan verraad en poging tot moord."

De Heer Pascoe ging zitten en snoot zijn neus met luide, bewuste bescheidenheid. De jury scheen zich gevleid te gevoelen. Een op-

IN HET PARK VAN NIJENBURG.

gewonden gemompel ging door de zaal en de rechter nam den hamer op om mogelijk applaus te onderdrukken. Wat de publieke opinie in deze zaak betrof, kon er geen twijfel zijn. Ofschoon het applaus onderdrukt was voor dat het begon, was de vijandige houding tegenover den beschuldigde even duidelijk waarneembaar, alsof allen tegelijk hadden geroepen: „Hang hem op!" Zij geloofden, dat hij een complot had gesmeed tegen hun afgod, de bereden politie. En dat was genoeg.

De beschuldigde zat aan een tafel naast zijn advocaat, de kin in de hand. Hij was goed gekleed en verzorgd — daar had Denholm voor gezorgd — zijn gelaat was kalm, doch zeer bleek, zijn oogen glansloos. Gedurende de rede van den Heer Pascoe had hij zich nauwelijks bewogen en slechts geringe belangstelling getoond. Het is het gewone beeld van den beschuldigde in de rechtszaal; schuldig of onschuldig maakt weinig verschil wat het uiterlijk betreft. Wanneer de grens van het weerstandsvermogen bereikt is, maakt de natuur ons apathisch.

Ambrose had zooveel geleden, dat hij voor verder lijden ongevoelig was. Arthur Denholm was zijn eenige vriend in de gerechtszaal. Peter Minot had een verklaring te zijnen gunste afgelegd en zich toen noordwaarts gespoed om hun zaak niet te laten verlopen. Er waren anderen die hem gaarne gesteund zouden hebben, doch hij wilde geen beroep op hen doen. De toevallige betuigingen van sympathie, welke hem bereikten, vreesde hij het meest. Vriendelijkheid maakte hem week. Hij verlangde sterk alles voorbij te weten. Hij dacht aan de cel, waarin hij verwachtte te komen, als aan een verlossing. Daar zou hij tenminste bevrijd zijn van de harde, indringerige blikken, welke nu van alle kanten op hem gevestigd waren. Intusschen, terwijl argumenten gewisseld werden en zijn lot in de weegschaal lag, vond hij zich zelf starend naar een plekje bleeke winterlucht, dat door het hoge raam zichtbaar was. Daar was de lucht zuiver! Dat plekje lucht was ledig en mooi, onbezoeeld door vuilen adem en schurkerij en leugens!

Toen Denholm opstond om den beschuldigde te verdedigen, zag de jury hem nieuwsgierig en medelijdend aan. Zij mochten Denholm wel, met zijn gevatheid, zijn onveranderlijk goed humeur, zijn moedig in de bres springen voor een zwak staande zaak. Blijkbaar vroegen zij zich af, wat hij nu voor zijn cliënt zou kunnen zeggen.

Indien Denholm al gevoelde, dat het geval hopeloos was, bliken liet hij het niet. Hij was openhartig, bescheiden en vriendelijk tegen de jury. „Ik zal kort zijn," zeide hij. „Ik heb geen plan de getuigenissen nogmaals na te gaan. U kent al de bijzonderheden. Wat mijn geleerde vriend daareven gezegd heeft, wat ik U nu zeg, en wat de rechter straks tegen U zal zeggen, het komt alles op hetzelfde neer: kies voor U zelf wat U meent te moeten gelooven. Ergens in dit warnet van tegenstrijdigheden schuilt de waarheid. Het is aan U ze op te sporen.

„De zaak van den beschuldigde staat of valt met zijn eigen getuigenis. Ons instinct waarschuwt ons niet te veronachtzamen wat iemand tot zijn verdediging aanvoert. In dit geval kunnen wij het niet veronachtzamen. Ik verzoek U het den beschuldigde niet ten kwade te duiden, dat hij geen getuigen heeft. Als wij het gebeurde aan ons geestesoog voorbij laten trekken moeten wij tot de erkenning komen, dat hij geen getuigen kan hebben. Daarom moeten we, als we rechtvaardig wenschen te zijn, zijn eigen getuigenis overwegen.

„Laat dan de bijzonderheden buiten beschouwing, doch zie naar zijn houding toen hij alles vertelde. Gedurende een geheele zitting

van het hof, zat hij op den stoel der getuigen en vertelde hij tot in de kleinste bijzonderheden wat er gebeurd was tusschen zijn aankomst te Fort Enterprise en zijn arrestatie. Gedurende den geheelen volgende dag stond hij bloot aan een formeele fusillade van vragen van mijn geleerden vriend. Deze slaagde er niet in het verhaal van den beschuldigde in eenig opzicht te doen wankelen. Hoe, vraag ik U, kon de beschuldigde voorbereid zijn op al de scherpzinnige strikvragen, welke zich in het vindingrijke brein van mijn geleerden vriend vormden, tenzij hij de eenvoudige waarheid sprak? Bovendien zijn de leemten, de tegenstrijdigheden, de onwaarschijnlijkheden in het verhaal, waarop mijn vriend den vinger gelegd heeft, naar mijn meening de sterkste bewijzen, dat de waarheid gezegd is. Want indien alles ineengezekt was, zou het logisch zijn. De menselijke hersens werken logisch.

„Veronderstel voor een oogenblik, dat de beschuldigde er in geslaagd was de geschiedenis kunstmatig ineen te zetten; dat hij in zijn hersens een verhaal had geformuleerd, zoo volkomen in al zijn onderdeelen, dat een verhoor van negen uren er niets aan kon afdingen. Dan was het een verwonderlijk goed brein, nietwaar? Dan was de beschuldigde inderdaad een verbazend scherpzinnig jongmensch. Welnu, kunt U zich een man voorstellen met slechts een middelmatig verstand, die in staat zou zijn zich zelf wijs te maken, dat thans een Indianen-opstand succes kan hebben? Er is een ernstige —”

Denholm werd gestoord door een beweging, welke buiten de deur van de gerechtszaal ontstaan was. Ook in de gang stond een groote menigte menschen. Hij zag vragend naar den rechter. De rechter klopte krachtig met den hamer. „Stilte!” riep hij, „of ik laat de zaal ontruimen.”

Doch het lawaai kwam nader.

„Wat is daar te doen, deurwaarder?” vroeg de rechter.

Twee bewakers duwden met uitgespreide handen de menschen terug, die uit de gang dreigden binnen te komen. Een der bewakers keek om en zeide:

„Er is een jonge vrouw, meneer, die zegt, dat ze getuigenis moet afleggen in deze zaak.”

Allen in de gerechtszaal sprongen op en keken naar de deur; de verwarring werd groot. Verscheidene politiemannen gingen de bewakers helpen. De rechter hamerde te vergeefs. Ten slotte verhief de stem van een der beambten zich boven het rumoer.

„Ze zegt, dat ze Colina Gaviller heet.”

Deze mededeeling veroorzaakte groote sensatie. Het rumoer hield als bij tooverslag op. Alle aanwezigen keerden zich om ten einde naar den beschuldigde te zien. Hij was opgesprongen en staarde naar de deur met wilde oogen en een bleek gezicht. Denholm legde kalmereend de hand op zijn schouder. John Gaviller, Gordon Strange, Inspecteur Egerton, alle bij de zaak betrokkenen verraadden dezelfde ontroering.

„Laat mejuffrouw Gaviller binnen,” beval de rechter.

HOOFDSTUK XXIV.

HET VERHOOR VOORTGEZET.

Het kostte de politiemannen groote inspanning een opening in de menigte te maken, Colina en haar reisgezellen binnen te laten en de anderen er uit te houden. De deuren werden weer gesloten. Bij Colina's verschijning ging er een vreemd gemompel door de zaal. Haar schoonheid verraste hen. Zij kwam langs het midden van de gerechtszaal, bleek, recht op en kalm. Kapitein Stinson en Cora volgden haar. De aanwezigen volgden haar bewegingen in ademlooze spanning.

Alle drie werden binnen de afscheiding toegelaten. John Gaviller zat dichtbij de deur in de afscheiding. Zijn gezicht drukte groote verbazing uit. Zij zagen dat zij hem een hand gaf en kort en betekenissvol toelachte. De als heer gekleede half-bloed boog zich naar haar toe en trachtte haar aandacht te trekken met zijn minzaam glimlachje. Ze negeerde hem. Ze keerde zich naar den beschuldigde. Daar had de menigte op gewacht. De bleke jonge man en het bleke meisje maakten den indruk van de hoofdpersonen in een drama. Wat bestond er tusschen hen? Ze zagen, dat zij tegen hem glimlachte, een bijzonderen glimlach, berouwvol, bezorgd en blijde. Niemand begreep de beteekenis er van.

Het kostte Ambrose de grootste moeite zich te beheerschen. Toen men haar komst aankondigde was de hoop in zijn hart opgesprongen, om weer een doodelijke wond te ontvangen bij haar verschijning. Ze had Nesis niet gevonden; alles was gedaan met hem. Wat gaf het al of Colina hem lief had, als hij in de gevangenis gezet werd? Hij merkte de aanmoediging op, die zij in haar glimlach legde, doch hij liet zich niet aanmoedigen.

„Niets kan mij meer redden,” hield hij zich zelf hardnekkig voor. „Als ik mij met hoop vleij, zal de teleurstelling me krank-

zinnig maken.” Hij trachtte zijn onverschilligheid te herwinnen. Pascoe en Denholm sprongen beide op om de nieuwe getuige te begroeten; het was alsof ieder van hen meende haar door de hartelijkheid van zijn verwelkoming aan zijn zijde te kunnen krijgen.

„Een oogenblik, mijne heeren,” zei de rechter. Hij richtte zich tot Colina. „Hebt u getuigenis af te leggen in deze zaak?” Colina boog het hoofd bevestigend.

De rechter fronste de wenkbrauwen. „Dat is buiten den regel. Ik moet u vragen, waarom u zoolang gewacht hebt.”

„Ik ben pas in de stad aangekomen,” antwoordde Colina. „Hadt u den verdediger niet kunnen waarschuwen?”

„Ik kom uit het Noorden. Er was geen gelegenheid een boodschap te zenden. Ik ben de eerste sedert het invallen van de vorst.”

De rechter knikte ten teken dat hij voldaan was. „Is de getuigenis, die u hebt af te leggen vóór of tegen den beschuldigde?”

In ademlooze spanning wachtten allen haar antwoord.

„Vóór,” mompelde zij.

John Gaviller keek verbaasd op.

De rechter verwees haar naar Denholm. „Wilt u kennismaken?” vroeg hij.

Denholm beraadslaagde met zijn cliënt. Ambrose, die tot dusver zich zoo onverschillig tegen de advocaten betoond had, gaf hem nu zeer bepaalde instructiën. Denholm trachtte hem van zijn plan af te brengen. Het hof vertoonde teekenen van ongeduld. Eindelijk stond Denholm op.

„Edelachtbare,” zeide hij, „ik zie mejuffrouw Gaviller thans voor den eersten keer. Ik heb geen idee van den aard van haar getuigenis. Als het aan mij lag, zou ik verdaging verzoeken — we hebben daar zeker recht op. Doch mijn cliënt staat er op, dat wij voortgaan. Edelachtbare — zijn stem werd minder vast — alleen een onschuldige kan zoo roekeloos zijn.”

„Dat komt er niet op aan,” zei de rechter berispelend. Hij was slecht te spreken over dezen inbreuk op de etiquette.

„Ik doe een beroep op de toegevendheid van het hof,” vervolgde Denholm, „en stel voor het getuigenverhoor te heropenen.”

„Ga voort,” zei de rechter.

Men leidde Colina naar de plaats der getuigen. Ze legde den eed af. Rechter, advocaten en toeschouwers, allen trachtten op haar ernstig, kalm gezicht te lezen wat ze te zeggen had. Doch er was daar niets te lezen.

„Mejuffrouw Gaviller,” zeide Denholm, „ik kan u slechts vragen met uw eigen woorden te vertellen al wat u weet met betrekking tot hetgeen Ambrose Doane wordt ten laste gelegd.”

„Mijn vader, de heer Macfarlane en Dr. Giddings hebben allen reeds getuigenis afgelegd, naar ik veronderstel,” zeide Colina. „Ze kunnen u evenveel of meer vertellen dan ik. Ik kom om u te vertellen van hetgeen er na zijn arrestatie gebeurd is, nadat allen het land verlaten hadden.”

Alle betrokkenen zaten recht op. Del-

holm's gezicht klarde op.

„Gaat u verder,” zeide hij, terwijl hij ging zitten.

Met een zachte, vaste stem begon Colina haar verhaal op het punt, waarop Ambrose haar had verzocht iemand uit te zenden om Nesis te zoeken. Terwijl zij sprak, waren haar ernstige oogen op het voorovergebogen hoofd van den beschuldigde gericht. Hij durfde niet naar haar te zien. Het was zoo stil in de gerechtszaal, dat, wanneer zij een oogenblik naar woorden zocht, men de klok aan den wand kon hooren tikken.

Zij vertelde van haar reis naar de Kakisa-rivier; haar onderhoud met sergeant Plaskett (hetgeen een glimlach te voorschijn riep); haar onderzoek in de tepees; haar ontmoeting met Marya en hetgeen daarop volgde. Zonder een zweem van zelfbewustheid verhaalde ze, hoe zij en Cora in den avond het onbekende spoor waren opgegaan en hoe zij, den volgende dag, in het midden van het vijandelijke dorp gereden was en Nesis opgeëischt had. „Twee meisjes, die een geheelen stam roodhuiden aandurfdan,” was de gedachte, welke in de verschrikte oogen der juryleden te lezen was. De twaalf mannen hingen voorover in hun zetels met half geopende monden. Alles wat voorafgegaan was in deze verschrikkelijke zaak was niets, vergeleken bij hetgeen Colina te zeggen had.

Toen Colina gekomen was tot haar ontmoeting met Nesis verloor ze haar zelfbeheersching. Haar stem begon te beven. Ze kon er zich niet toe brengen het vreeselijke te noemen. De rechter merkte op, dat het verhaal haperde en viel haar in de rede.

(Wordt vervolgd.)

KATJES VAN DEN GAGEL.